

Mete Ergin (28 Mart 1934 - 5 Ekim 2015)

Çevirmen. Robert Kolej mezunudur. Bir süre Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Filolojisi bölümünde eğitim gördü. Lev Tolstoy, Jack London, Mihail Şolohov, Ernest Hemingway, Bertrand Russell, Bernard Shaw, Erskine Caldwell, O'Henry gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı.

Gani Yener (1929 -)

Emektar çevirmenlerimizdendir. Mihail Şolohov'un *Durgun Don* eserinin yanı sıra, *Vadim O Kadar Yeşildi ki* (R. Llewellyn), *Chillon Mahpusu* (Lord Byron), *Nil Cinayeti* (A. Christie) gibi eserleri Türkçeye kazandırdı. Ayrıca, çok sayıda çocuk kitabı çevirisi vardır.

•••

Mete Ergin ile Gani Yener'in İngilizceden yaptığı *Durgun Don* çevirisi Hasan Âli Ediz tarafından Rusça aslıyla karşılaştırılmış, ilk olarak 1965 yılında Altın Kitaplar tarafından dört cilt halinde yayımlanmıştır. Yordam Edebiyat'ın bu basımında, çevirmenler tarafından gözden geçirilen Engin Yayıncılık basımı (Yeniden Gözden Geçirilmiş Dokuzuncu Basım, 1991) esas alınmıştır.

Eserin orijinal adı:
Тихий Дон - Tihiy Don

Mete Ergin - Gani Yener
***Durgun Don* çevirisinin**
önceki basımları:

1965-1971, Altın Kitaplar (4 cilt)
(*Üç Basım*)

1982-1988, Sosyal Yayınlar (4 cilt)
(*Beş Basım*)

1990-2010, Engin Yayıncılık (4 cilt)
(*İki Basım*)

MIHAIL ŞOLOHOV

DURGUN DON

ROMAN

TÜRKÇESİ

METE ERGİN – GANİ YENER

RUSÇA ASLIYLA KARŐILAŐTIRAN:

HASAN ĀLİ EDİZ

BİRİNCİ KİTAP

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 31 • **Durgun Don I** • Mihail Şolohov
ISBN 978-605-172-245-0 (Tk) - 978-605-172-246-7
Türkçesi: Mete Ergin - Gani Yener • *Düzeltilme:* Didem Gerçek
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Birinci Basım: Ocak 2018
© Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

---

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

DURGUN DON

ROMAN

DICKENS VE ŞOLOHOV

Hasan Âli Ediz

Durgun Don'un birinci cildi çıkar çıkmaz, Şolohov, yurdu içinde olduğu kadar yurdu dışında da çabucak geniş halk yığınlarının sevdiği ve benimsediği büyük bir yazar oldu. *Durgun Don* kısa bir zamanda başlıca dünya dillerine çevrildi. Eser, Sovyet basınında olduğu kadar dünya basınında da geniş yankılar uyandırdı, çeşitli yönlerden incelendi ve eleştirildi. Şolohov üzerine birçok övgü yazıldı. Bu arada, Şolohov'un Londra'yı ziyareti sırasında kendisinden "Sovyet Dickens'i" diye söz eden İngiliz gazeteleri de oldu. Bu benzetme genç Sovyet romancısının eseriyle ünlü İngiliz romancısının eserleri arasında yapılmış karşılaştırmalı bir çözümlenmenin sonucu değildi tabii. Çünkü bu iki yazar arasında ortak hiçbir şey yoktu. O zamanlar, Rus edebiyatını pek incelememiş oldukları anlaşılan bu Londralı gazetecileri böyle bir benzetmeye götüren şey, olsa olsa, Şolohov'un da Dickens gibi çok genç yaşta böylesine geniş bir ün salması olabilirdi. Çünkü Dickens kendisini meşhur eden *Mr. Pickwick'in Serüvenleri* ile *Oliver Twist* gibi eserlerini yayımladığı zaman ancak 25-26 yaşlarında bir delikanlıydı. Şolohov da *Durgun Don* romanının birinci cildini yayımladığı zaman ancak 23 yaşındaydı.

Ama övme amacıyla da olsa, salt yaş bakımından da olsa, Londralı gazetecilerin bu benzetiş, hiç de mutlu bir benzetiş değildi. Çünkü Rus edebiyatı genç yeteneklere alışkındı. Şair Puşkin en önemli eserlerinden biri olan *Yevgeni Onegin*'i yazdığı zaman 24 yaşındaydı. Şair Lermontov şöhretini yapıp düelloda öldürüldüğü zaman 27; büyük Rus eleştirmeni ve düşünürü Dobrolyubov da öldüğü zaman ancak 25 yaşındaydı.

Şu halde, Şolohov'un özelliği, onu büyük Rus ve Batı yazarları düzeyine çıkaran şey, pek yüzeyde kalan bir benzetmeyle 'genç yaşta büyük bir roman yazmak' niteliği olamazdı. Onun böyle kısa süre içinde milyonların sevgilisi haline gelebilmesi ve büyük edebiyat otoritelerinin takdirini kazanabilmesi için, çok daha başka, çok daha üstün bir edebiyat kişiliği olması gerekiyordu.

Nitekim daha 1925 yılında, Şolohov'un *Don Hikâyeleri* ve *Mavi Bozkır* adlı ilk hikâye kitapları çıkar çıkmaz, devrin edebiyat otoritelerinden Serafimoviç şu yargıda bulunmuştur:

Şolohov'un hikâyeleri, bir bozkır çiçeği canlılığıyla yalın, ama renkli ve parlak, karşımızda kanat kanat açılıyor. Onda Kazak dili renkli, örnek bir dildir. Sözler kısadır; ama bu kısalık, yaşantı, çaba ve gerçekle doludur. Bunlara, en keskinleştii anlarda bile bir ölçü duygusu egemendir. Bu sözlerin insanın iliklerine kadar işleme de bundandır. Kısacası her şey, Şolohov'un büyük bir yazar olma yönünde geliştiğini gösteriyor. Yalnız yazarın okuması, her yazısı üzerinde durması, çalışması ve acele etmemesi gerek...

Serafimoviç'in Şolohov'la ilgili bu yargısı üzerinden uzun yıllar geçti. O günden bu yana Şolohov, dört ciltlik *Durgun Don*, iki ciltlik de *Uyandırılmış Toprak* gibi büyük romanlarını yazdı. Serafimoviç'in tanımlaması fazlasıyla gerçekleşti. Şolohov bu süre içinde, değil yalnız Sovyetler Birliği'nin, bütün dünyanın ünlü yazarlarından biri oldu. Eserleri başta İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca olmak üzere 60'ı aşkın dile çevrildi. Yazar bu arada *Durgun Don*'un dördüncü cildinin çıkışıyla 1941'de Stalin, *Uyandırılmış Toprak*'ın ikinci cildinin çıkışıyla da 1960'da Lenin Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1965'te de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmakla dünya edebiyatında sağladığı başarının bir rastlantı olmadığını kanıtlamış oldu.

Çocukluğu ve yetiştiği ortam

Şolohov 1905 yılında, Don bölgesinde, Vyeşenskaya adlı Kazak ilçesinin Krujilino köyünde doğdu. Babası orta Rusya'nın Riyazan bölgesinden Don kıyılarına gelip yerleşmiş bir "yaban"dı. Ömrü boyunca ona burada hep "yaban" gözüyle baktılar.

Şolohov'un annesi oralı bir Kazak kızıydı. Okuması yazması yoktu, ama akıllı ve zeki bir kadındı. Şolohov yedi yaşına basıp Voronej'deki bir okula verilince, annesi başkasının aracılığına başvurmadan oğluyla mektuplaşabilmesi için okuma yazma öğrendi.

Şolohov özgür bozkır havasıyla büyüdü. Yüzü, yakıcı bozkır güneşle, sert bozkır rüzgârıyla tunçlaştı.

Şolohov daha çocukluğunda köy ve bozkır hayatının bütün ağırlığını yudum yudum tattı; toprak sürmeyi, ekin ekip biçmeyi, ekin kaldırmayı, harmanı öğrendi. Sık sık hem ruhunu hem vücudunu serinlettiği Don Irmağında balığa çıktı. Fırsat buldukça da tozlu köy sokaklarında kendi yaşındaki Kazak çocuklarıyla oynamaktan, onlarla dövüşmekten geri kalmadı. Uzun kış gecelerinde, eski Kazakların serüvenlerini dile getiren, onların yiğitliğini anlatan masalları bol bol dinledi. Bütün bunlar Şolohov'un karakterini pekiştirmekte önemli bir rol oynar. Böylece Şolohov neşeli, şakacı, duygulu bir Kazak delikanlısı olup çıktı.

Şolohov biraz büyüyünce yaz tatillerinde, kız ve erkek arkadaşlarıyla gece gezmelerine çıktı. Ay ışığında pırıl pırıl yanan Don Irmağında, bozkırlarda kahkahalar attı, şarkılar söyledi, sevdalandı.

Zaten Kazaklar canlı, neşeli, şakacı insanlardır. Üçü beşi bir araya gelince hemen şarkıya, dansa başlar. Islıkları kahkahalar, kahkahaları çığlıklar kovalar. Bozkır şarkıları hem neşeli hem içlidir. Yüreklere hem sevinç hem sızı uyandırır. Bu yüzden bu şarkılarda her zaman bir aşırılık sezilir; bir dinleyen bir daha unutamaz.

İşte Şolohov, kimi oynak kimi içli bu şarkılarda yer alan zengin ve renkli Kazak dilini çok iyi benimsedi. Sonraları onun romanlarında yer alacak olan o bir kır çiçeği kadar renkli üslubun köklerini burada aramak gerekir.

• • •

Şolohov lisedeyken Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. 1917 Kerenki Devrimi de onu lisede buldu. 1917 Kasım [Ekim] Devrimi, sonraları onun doğup büyüdüğü bölgeyi de içine alan iç savaşlar, o lisedeyken başladı.

Bu koşullar altında artık okulun ve okumanın lafı olamazdı. Güçlü devrim rüzgârı Şolohov'un köyünü de ikiye bölmüştü. Her Kazak gencinin karşısına dikilen ve hemen çözümlenmek isteyen günün problemi Şolohov'un da karşısına dikilmişti: Kimden yana olmalı? Hangi yöne katılmalı? 16 yaşındaki Şolohov yönünü seçmekte gecikmedi: Devrimcilerden yana, Çarlık düzenine karşı savaşa katıldı. O zamanlar büyük önemi olan iaşe örgütünde görev aldı. O sıralarda, özellikle Don bölgesinde yağmacılık alıp yürümüş, eşkıyalık artmıştı. Eşkıyaların başlıca hedefi erzak depoları ve iaşe kollarıydı. Bu yüzden Şolohov'un görevli olduğu iaşe örgütüne de sık sık saldıranlar oldu. Şolohov elde silah bu çetelerle savaşmak zorunda kaldı. Böylece Şolohov, belki farkında bile olmadan kendisini devrimcilerin arasında, iç savaşın ortasında buldu. Bu durum onun kesin olarak alını yazısını çizdi.

İlk eserleri

İç savaş sona erip ülkede Sovyet düzeni yerleşince Şolohov bir süre hamallık, taşçılık, ilkokul öğretmenliği ve gazetecilik yaptı. Şolohov işte bu sırada, 1923 yılında o bölgede çıkmakta olan gazete ve dergilere hikâyeler yazmaya başladı. Bu arada hiç durmadan kendini yetiştirmeye çalıştı. Gazetede yazdığı bu hikâyeler ilgi uyandırdığı için Şolohov onları 1925 yılında *Don Hikâyeleri* ve *Mavi Bozkır* adlarını taşıyan kitaplar halinde yayımladı. Bu ikisi Şolohov'un kitap halinde basılmış ilk eserleridir.

Şolohov, biraz acemice ve şematik olarak yazılan bu hikâyelerinde bile dilinin güzelliği ve renkliliğiyle, doğa tasvirlerinin zenginliğiyle, yer yer Kazak yaşantısını anlatmadaki başarısıyla hemen dikkati çekti. Bu hikâyeler edebiyat çevrelerinde geniş yankılar uyandırdı. Bütün kusurlarına rağmen bu hikâyelerin yaptığı en büyük hizmet, büyük sanatçının bundan sonra yazdığı *Durgun Don* ve *Uyandırılmış Toprak* gibi ünlü eserlerine bir köprü oluşturmasındadır.

Durgun Don

Şolohov'un ilk büyük eseri, geniş bir tarih süresini kapsayan dört ciltlik *Durgun Don* romanıdır. Don Kazaklarının çeşitli dönemlerdeki yaşantı tablosunu veren *Durgun Don* romanı, 1926 yılından 1940 yılı-

na kadar olan on dört yıllık bir süre içinde yazılmış ve yayımlanmıştır. Ne var ki, bu büyük eserin ilk üç cildi 1928-1933 yılları arasında, birer ya da ikişer yıl arayla yayımlandığı halde, üçüncü ciltten sonra gelen ve 1940 yılında çıkan dördüncü cilt, yedi yıllık bir aradan sonra yayımlanabilmiştir. Bu gecikme Şolohov'un eserleri üzerinde büyük titizlikle çalışmasından, materyalleri toplamada, bunları değerlendirmede büyük bir dikkat göstermesinden ileri gelmekle beraber, ilk üç cildin yayımlanması üzerine yapılan eleştirilerin gerektirdiği bazı düzeltmelerle de ilgili olduğu sonradan yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır. Yalnız şunu da belirtmeliyiz ki, *Durgun Don*'un birinci cildi daha bitmeden değişikliğe uğramış, yazar ilk yazdıklarını beğenmeyerek eserin planında değişiklikler yapmıştır.

Durgun Don nasıl yazıldı?

Don bölgesindeki iç savaşın bütün evrelerini günü gününe yaşayan Şolohov, bu izlenimlerini 1923 yılında yazıp 1925 yılında kitap halinde yayımladığı *Don Hikâyeleri* ve *Mavi Bozkır* eserlerinde kopuk parçalar halinde anlatmıştı. Şolohov zamanla, yakından gördüğü ve içinde yaşadığı bu hareketli dönemi bir roman halinde canlandırmayı düşündü. *Durgun Don* adını verdiği bu romanında Kazakların devrim sırasındaki rollerini belirtmek istedi. Nitekim romanını yazmaya da başladı. Ama yazar bu ilk tasarısından çabucak vazgeçti. Bunun nedenlerini Şolohov'un kendi ağzından dinleyelim:

Romanıma, 1925 yılında başladım. Önceleri eserimi, böylesine geniş tutacağıma kendim bile tahmin etmemiştim. Maksadım, Kazakların devrim sırasındaki rollerini belirtmekti. Romanıma, Kazakların Petrograd şehrine taarruz eden General Kornilov'un ordusuna katılımı olayıyla başladım (Kornilov'a katılan Kazak ordusu, Don Üçüncü Süvari Kolordusuydu). 80-100 sayfa kadar yazdıktan sonra, yazdıklarımı okudum. Yanlış bir yol tuttuğumu hemen hissettim. Okurların kafasına daha ilk ağızda şu sorular çöreklenmekte gecikmeyecekti: Kazaklar, devrimin bastırılmasına neden katılmıştı? Bu Kazaklar da ne menem şeydi? Don Ordusu Bölgesi nereden ortaya çıkmıştı? İşte bunun için ilk yazdıklarımı bir kenara attım. İlk tasarımdan vazgeçtim. Daha geniş bir roman tasarlamaya başladım. Tasarı kafamda olgunlaşınca materyal toplamaya koyuldum. Ka-

zakların yaşantısını yakından bilmemin bu işte bana büyük yardımcı dokundu. Böylece bugün ortaya çıkan *Durgun Don*'u, yaklaşık olarak 1926 sonlarında yazmaya başladım.

Gerçekten de Şolohov romanının planını değiştirmeseydi, ilk tasarladığı romanındaki olayları ikinci cilde bırakarak, Kazakların devrimden ve savaştan önceki yaşantısını kapsayan bir romanla işe başlamasaydı, tasarladığı roman kopuk bir film gibi eksik kalacak, belki de bugünkü değerini kazanamayacaktı.

Değişikliğin nedenleri

Şolohov'u eserinin planında böyle bir değişiklik yapmaya götüren birtakım tarihsel zorunluklar vardır. Çünkü Don Kazaklarının tarihi devrimci geleneklerle doluydu. Rusya'da toprak köleliği düzenini temelinden sarsan ve 1606-1607, 1667-1671, 1707-1708, 1773-1775 yılları arasında geçen dört büyük köylü isyanının liderlerinin hepsi de birer Don Kazak'ı idi. Bugünün Don Kazakları, masallarda adları geçen, şarkıları hâlâ halk arasında söylenen bu liderlerin, Bolotnikov'ların, Stenka Razin'lerin, Bulavin'lerin, Pugaçev'lerin torunlarıdır. Bu tarihsel isyanların liderleri ve vurucu gücü Don Kazakları olduğu halde, nasıl olmuştu da aynı Don Kazakları 1917 Devrimi'nin umacıları haline gelmişti?

Çarlık hükümetleri, uzun bir tarih süresince, çeşitli bölgesel ayrıcalıklarla, "bağımsızlık" hülyalarıyla, bu bölgede toprak köleliği düzenini uygulamamakla hem savaşçı ve yiğit Don Kazaklarını kendinden yana çekmesini hem de onlarla öteki Rus halkı arasında derin bir uçurum yaratmasını başarmıştı. Böylece, meydana getirdikleri özel Kazak süvari birliklerini bir yandan dış savaşlarda istilacı emellerini gerçekleştirmek için, öte yandan memlekette Çarlık despotluğuna karşı baş gösteren öğrenci, işçi ve halk direnişlerini bastırmak için kullandılar. Bunun doğal bir sonucu olarak 1917 Devrimi herkesten çok "ellerindeki ayrıcalıkları kaybetmemek için savaşan" Kazaklardan direniş gördü.

İşte Şolohov eserinin planında yaptığı değişiklikle, Kazakların Birinci Dünya Savaşı'ndan önce ve savaş sırasındaki durumlarını an-

latma ve böylelikle onların devrim sırasındaki tutumlarını açıklama olanağını bulmuş oldu.

Böylece Şolohov'un ilk tasarladığından çok daha başka, ama çok daha geniş ve çok daha güzel bir eser doğmuş oldu.

Eserin konusu

Durgun Don'un 1928 yılında yayımlanan birinci cildinde başlıca Don Kazaklarının yüzyıllar boyunca kurulmuş geleneklere bağlı, Çarlık dönemindeki yaşantıları ele alınmaktadır. Bu ciltte özellikle Don Kazaklarının gelenekleri, göreneklere, günlük yaşantıları üzerinde ayrıntılı olarak durulmuş, ele alınan tipler her yönden incelenmiş, renkli ve canlı tablolar halinde okurların karşısına çıkarılmıştır. Kazakların yaşantısını çok iyi bilen yazar, eserinin bu cildinde Kazak evlerinin içini anlatmakla başlayarak, ot biçmeye, balık avlamaya, Kazak düğünlerine varıncaya kadar bu yaşantının bütün ayrıntısını büyük bir dikkatle anlatmaktadır.

Durgun Don'un 1929 yılında yayımlanan ikinci cildinde, Don Kazaklarının Birinci Dünya Savaşında ve 1917 Kerenski Devrimi'ndeki durumları ele alınarak General Kornilov olayı, Kerenski'nin devrilmesi, 7 Kasım 1917 Devrimi anlatılmıştır.

Durgun Don'un 1933 yılında yayımlanan üçüncü ve 1940 yılında yayımlanan dördüncü ciltlerinde ise Don Kazaklarının ayaklanması, General Krasnov'un Don bölgesinde bağımsız bir cumhuriyet kurması, General Denikin ordusunun Don bölgesini istilası, nihayet uzun ve çetin savaşlardan sonra Sovyet düzeninin kesin olarak yerleşmesi olayları anlatılır.

Eserin sanat özellikleri

Durgun Don'un en büyük sanat özelliği epik bir trajedi niteliği taşımasıdır. Bu konuyla ilgili olarak tanınmış Sovyet edebiyat eleştirmenlerinden B. Yermilov şunları söylemektedir:

Durgun Don'un son cildinin yayımlanması üzerine, eserin 'trajik' karakterinden söz edilmektedir. Gerçekten de *Durgun Don* bir trajedi olarak gelişmektedir. Ancak romanın sekizinci bölümünde eser

bir edebî düzeyden bir başka edebî düzeye geçmekte, eserin trajik anlamıyla çelişen unsurlar ortaya çıkmaktadır.

Durgun Don tamamıyla değişik bir eserdir. Sovyet edebiyatının bu ilk trajedisi bir epope (önemli tarihsel olayların hikâyesi) olarak karşımıza çıkıyor. Bizim klasik edebiyatımızda buna benzer bir olaya rastlanamaz. Klasik edebiyatımızda ancak roman biçiminde trajediler görülür. *Anna Karenina*, kısmen de *Karamazov Kardeşler* bu çeşit eserlere birer örnek olarak gösterilebilir. Ama trajik konulu ve trajik olarak biten bu epope bizim edebiyatımızda yoktur. Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ı trajik değildir.

Eleştirmen sözüne devam ederek şöyle diyor:

Romandaki bütün trajik olaylar *Durgun Don* Babamız'da toplanmaktadır. Zaten romanın adında ince bir alay vardır. Daha romanın adında 'Durgun Don' üzerine olan geleneksel/patriyarkal şiirsel tasvirler yalanlanmaktadır. 'Durgun' Don! Aksinya'nın, Natalya'nın, Stepan Astakov'un, Gregor Melehov'un aşkları, 'durgun' Don'un zalim, hayvanca (özellikle, öz kızına tecavüz eden babanın davranışı olarak karşımıza çıkar) 'patriyarkalliğine karşı bir isyan değil midir? Okur, Aksinya ile Gregor'u, onların aşkını, onların geleneklere karşı olan bu başkaldırılarından ötürü sevdi. Tıpkı okurun, başkaldırısından ötürü *Anna Karenina*'yı sevmesi gibi...

'Sakin *Don Babamız*' birçok güçlü ve yetenekli insanın ölümlerinin tek sorumlusudur. Eşsiz bir tip olarak, güç bakımından, hiç de Aksinya'dan geri kalmayan Natalya'yı da mahveden yine odur.

...Gerek okurlar gerekse eleştirmenler haklı olarak, eserin sekizinci bölümündeki Melehov'u, romanın öteki bölümlerindeki Melehov'a göre başka bir insan, özel bir insan halinde kabul ediyor. Bu yeni, bu özel, bu başka Melehov'un artık trajik bir öge olmaya hakkı yoktur. Çünkü ancak yüksek yaratılıştaki bir insan trajedinin kurbanı ya da kişisi olabilir.

Durgun Don'da Şolohov yaratıcılığının göze çarpan bir başka özelliği de, Rus klasik edebiyatı ile Rus halk edebiyatı arasındaki kaynaşmadır.

Gerçekten de bugünkü Rus yazarlarından hiçbiri Şolohov kadar Rus klasik edebiyatı geleneğiyle Rus halk edebiyatı geleneğinin, böy-

lesine ustaca karışımının bir örneğini vermemiştir. *Durgun Don*'da halk türkülerinin, halk şarkılarının yanı sıra alabildiğine masallara, atasözlerine rastlanmaktadır.

Şolohov sadece halk türkülerinden, masallardan, atasözlerinden, kısacası halk sanatının materyallerinden ve motiflerinden yararlanmakla kalmamış, halk edebiyatının yöntemlerinden de geniş ölçüde yararlanmıştır. Şolohov'un kullanmayı çok sevdiği, roman kişilerinin ruh haliyle doğayı karşılaştırma yöntemi, hiç kuşku yok ki folklordan ileri gelmektedir.

Gerçekten de doğa tasvirlerinden yana çok zengin olan *Durgun Don*'da bu tasvirlerin çoğu, biraz sonra geçecek olan olayların fonu ya da malzemesi olarak kullanılmıştır. Romanın bazı yerlerinde ise tabiat tasvirleri ve kişilerin ruh hali âdeta birbiriyle kaynaşmış olarak verilmiştir. Şolohov'daki doğa tasvirleri sık sık, kişilerin yaşantısındaki korkunç olayları sanki önceden haber verir.

Birinci cildin IV. bölümündeki şu fırtına tasviri, delice aşk afetine tutulan Gregor ile Aksinya'nın yaşantılarındaki 'fırtınalı olay'ın bir habercisidir:

Akşama doğru bir fırtına çıktı. Köyün üzerini siyah bulutlar kapladı. Rüzgârın çılgına çevirdiği Don'un köpüklü dalgaları kıyıyı dövmeye başladı. Yağmursuz gökte şimşek çakıyor, ara sıra gök gü-rültüleri yeri sarsıyordu. Bulutların hemen altında bir çaylak dolanarak kanat çırpıyor, onu cırtlak sesleriyle kuzgunlar izliyordu...

Yine birinci cildin XVI. bölümündeki şu doğa tasviri, Aksinya'nın sıkıntılarına âdeta eşlik etmektedir:

Muslinden bir buğunun içinde kalan güneş, köyün üzerinden geçiyordu. Minik, bembeyaz, kıvrım kıvrım bulut kümelerinin ötesinde uçsuz bucaksız, serin, gök mavisi bir çayır göz alabildiğine uzayıp gidiyordu. Alev alev yanan sac çatıların, terk edilmiş tozlu yolların, kavrulmuş sarı otlarıyla tarlaların üzerinde öldürücü, nemli bir sıkıntı yükseliyordu.

Şolohov'un *Durgun Don*'da göze çarpan sanat özelliklerinden biri de yazarın, roman kişilerinin ruh hallerini anlatmadaki ustalığıdır. Bu konuyla ilgili olarak Sovyet edebiyatı eleştirmenlerinden M. Çarniy şunları yazmaktadır:

Tolstoy 'Günlük'ünde, 'Sanatın başlıca amacı, insan ruhu üzerinde gerçeği söylemek, insan ruhuyla ilgili basit insanların söyleyemeyeceği sırları söylemektedir,' diyor.

İşte Şolohov, romanının başlıca kişileri olan Gregor Melehov'un, Aksinya'nın, Natalya'nın ruhuyla, iç yaşantılarıyla ilgili sırları rastgele insanların söyleyemeyeceği bir ustalıkla anlatmasını bilen ve bu anlatımıyla okurları büyüleyen o büyük sanatçılardan biridir.

Aralık 1965

Romanda Adı Geçen Önemli Kişiler

ASTAKOV, STEPAN: Bir Kazak.

ASTAKOVA, AKSİNYA: Stepan'ın karısı.

BUNÇUK, İLYA: Bir Kazak devrimcisi.

FOMİN, YAKOV YEFİMOVİÇ: Başlangıçta Kızıl, sonradan Beyaz haydut çetelerine önderlik eden bir Kazak komutanı.

KALMUKOV: Beyaz Muhafız Birlikleri subayı.

KAPARİN: Yüzbaşı, Kızıl subay. Daha sonra Fomin'in kurmay başkanı.

KORŞUNOV, GRİŞAKA: İhtiyar bir Kazak.

KORŞUNOV, MİRÖN GREGORYEVİÇ: Grişaka'nın oğlu, Natalya Melehova'nın babası.

KORŞUNOVA, MARYA LUKİNİÇNA: Miron'un karısı.

KORŞUNOV, DİMİTRİ MİRÖNOVİÇ, (Mitka): Miron ve Marya Korşunov'un oğlu.

KORŞUNOVA, AGRİPPİNA MİRÖNOVNA: Miron ve Marya'nın kızı.

KOŞEVOY, MİHAİL, (Mişa): Bir Kızıl Kazak.

KRİVOŞLİKOV: Bir Kazak devrimcisi.

KUDİNOV: Don Kazakları Asi kuvvetleri komutanı.

LİSTNİTSKİ, NİKOLAY ALEKSEYEVİÇ: Bir derebeyi.

LİSTNİTSKİ, YEVGENİ NİKOLAYEVİÇ: Nikolay Listnitski'nin oğlu, bir Beyaz subay.

MELEHOV, PANTELEY PROKOFYEVİÇ: Yaşlı bir Kazak.

MELEHOVA, İLYİNİÇNA: Panteley'in karısı.

MELEHOV, PİYOTR PANTELEYEVİÇ: Panteley'in büyük oğlu, bir Kazak subayı.

MELEHOV, GREGOR PANTELEYEVİÇ, (Grişa): Panteley'in küçük oğlu, Kazak subayı; Kazak Asi kuvvetleri tümen komutanı.

MELEHOVA, YEVDOKYA PANTELEYEVNA, (Dunya): Panteley'in kızı.

MELEHOVA, DARYA: Piyotr Melehov'un karısı.

MELEHOVA, NATALYA: Gregor Melehov'un karısı.

ŞAMİL, MARTİN ALEKSEY ve PROHOR: Kazak kardeşler.

STOKMAN, OSİP DAVİDOVİÇ: Komünist örgütçü.

TİMOFEY, (Uşak): Mokov'un değirmeninde kantarcı.

ZİKOV, PROHOR: Bir Kazak, Gregor Melehov'un emir eri.

BİRİNCİ KİTAP

Şanlı toprağımızda saban izi yok bizim,
Toprağımızda at toynaklarının açtığı izler var.
Ve bizim şanlı toprağımızda Kazak kelleleri ekili,
Bizim durgun Don'umuz, genç dullarla süslüdür,
Babamız durgun Don'da öksüzler çiçek açar;
Durgun Don'un dalgaları, anaların, babaların gözyaşlarıyla doludur.

• • •

Oy, babamız durgun Don!
Oy, neden böyle bulanık akarsın, durgun Don?
Ah, ben durgun Don, nasıl olur da bulanık akmam!
Ben, durgun Don'un dibinde soğuk pınarlar kaynar,
Ben, durgun Don'un içinde beyaz balıklar oynayıp sıçrar.

Eski Kazak Şarkıları

BİRİNCİ BÖLÜM

I

MELEHOV Çiftliği, Tatarski köyünün en ucundaydı. Ağılın kapısı kuzeye, Don'a bakıyordu. Irmağın kıyısına yirmi metrelik dik bir bayırla iniliyordu; yosun bürümüş setin hemen dibinden inci gibi parlayan midye kabuklarıyla dolu kıyı başlıyor, dalgaların yaladığı kurşuni çakıllarla birdenbire bıçakla kesilircesine son buluyor ve Don seriliveriyordu gözler önüne; çelik mavisi renğiyle, rüzgârın altında kaynayan, çırpıntılı yüzüyle Don... Doğuya doğru, söğüt dallarından yapılmış çitlerle çevrili harman yerlerinden ötede Hetman yolu, daha ötede boz fundalıklar, kirli kahverengi, dayanıklı, at toynaklarıyla çiğnenmiş sinirotu tarlaları, yolun tam çatalına dikilmiş bir haç, sonra da bozkır; kayan dumanlı bir peçeye bürünmüş bozkır... Güneyde kıraç tepeler yükseliyor, batıya düşen köy yolu, meydana geçtikten sonra otağa doğru uzanıyordu.

Kazak Prokofey Melehov, sondan bir önceki Türk-Rus savaşından köye dönmüştü. Oradan bir de karı alıp getirmişti; tepesinden tırnağına kadar kendisini çarşaf altında gizleyen bir kadındı bu. Yüzünü hep örter, deli deli bakan kederli gözlerini nadiren gösterirdi. Saten şalı hâlâ garip, hoş kokuların izlerini taşırdı ve bu şalın gökkuşağı renkleri, Kazak kadınlarını kıskandıırırdı. Esir Türk kadını, Prokofey'in akrabalarından hep uzak dururdu; çok geçmeden de ihtiyar Melehov, oğluna topraktan düşen payını verip onu ayırdı. İhtiyar bütün hayatı boyunca da bir daha oğlunun evine adımını atmadı, uğradığı şerefsizliği hiç unutmadı.

Prokofey derhal taşındı; dülgerler ona bir ev yaptı, ağılın çitini kendisi kurdu ve sonbahar başlarında, yabancılar arasında ezilen karcığını yeni evine götürdü. Eşyalarını taşıyan arabanın arkasından

karısıyla beraber yürüyerek geçti Prokofey köyün içinden. Yediden yetmişe herkes sokaklara döküldü. Erkekler belli etmeden bıyık altından güldü, kadınlar birbirlerine onları göstererek yüksek sesle laf attı, su yüzü görmemiş bir sürü Kazak çocuğu da Prokofey'i arkadan maytaba aldı. Ama sırtında önünü iliklemeden giydiği paltosu, iri, kara avcunun içinde narin bileğinden sımsıkı tuttuğu karısıyla Prokofey, bir tarlada sabanın açtığı izin ardı sıra gidiyormuş gibi ve beyaza yakın açık sarı buklelerle süslü başını meydan okurcasına dimdik tutarak yürüdü, geçti. Sadece, elmacık kemiklerinin altındaki yanak kasları şişip seğirdi, çatık kaşlarının arasında ter taneleri belirdi.

O günden sonra Prokofey köyde pek görünmedi, hatta Kazak toplantılarına bile gitmez oldu. Don boyundaki evinde kendi kabuğuna çekilip herkesten uzak yaşadı. Köyde onun hakkında garip hikâyeler anlatıldı. Yol üzerindeki otlakta buzağuları otlatan birkaç oğlan, bir akşam, gün batarken Prokofey'in karısını kucağına alarak ta Tatar kümbetine götürdüğünü söyledi. Anlattıklarına göre Prokofey karısını yere oturtmuş, kendisi de, sırtını kümbetin bulunduğu tepenin en üstündeki gözenekli kayaya dayayan karısının yanına çökmüş ve ikisi birlikte gözlerini hiç başka yana çevirmeden bozkırı seyretmiş. Gurup bitene kadar böylece oturmuşlar, sonra Prokofey karısını koyun postundan gocuğuna sarıp kucağına almış ve evine götürmüş. Bütün köy halkı böylesine garip bir davranışı neyle açıklayacağını bilememekten doğan bir şaşkınlığa düşmüştü; her kafadan bir ses çıkıyor, herkes başka bir tahmin yürütüyordu. Köy kadınları dedikodudan birbirlerinin başındaki bitleri ayıklayacak vakit bulamıyordu. Prokofey'in karısı hakkında da dedikodular boldu; bazıları onun büyüleyici bir güzelliğe sahip olduğunu ileri sürüyor, bir kısmı da bunun aksini iddia ediyordu. Nihayet, kadınların en cüretkârı, asker karısı Mavra, birazcık maya istemek bahanesiyle Prokofey'in evine gidince mesele halledildi. Prokofey maya almak üzere kilere inince Mavra da Prokofey'in Türkiye'den getirdiği ganimetin korkunç bir şey olduğunu keşfe-decek fırsatı buldu.

Birkaç dakika sonra Mavra alı al moru mor, yazması kaymış bir halde, kenar sokaklardan birinde toplanmış bir kadın kalabalığının merakını gideriyordu.

“Canımın içleri, Prokofey de o kadında ne bulmuş sanki? Alelade bir kadın bile olsa hadi neyse, ama öyle bir yaratık ki! Bizim kızlar ondan bin kat güzel! Bir çekmeye kalksan, eşekarısı gibi yandan ikiye bölünecek. Ya o kara kara koca gözleri. İblis gibi bakıyor. Tövbeler olsun, ama eli de kulağında.”

“Eli kulağında mı?” diye hayretle sordu kadınlar.

“Dünkü çocuk değilim ya! Ben de üç tane büyüttüm.”

“Ya suratı ne biçim bir şey?”

“Suratı mı? Sarı. Gözlerinde hiç can yok, herhalde yabancı bir memlekette istediği hayatı bulamadı. Hem, dahası var kızlar, karı Prokofey’in... pantolonunu giyiyor!”

Kadınların ağızından aynı anda, aynı nida çıktı:

“Aa!”

“Kendi gözlerimle gördüm; pantolon giyiyor, ama pantolonun kenarlarında şeritler yok. Herhalde Prokofey’in gündelik pantolonu olacak. Uzun bir fistan giyiyor, altından da pantolonun paçaları gözüküyor; paçaları da çoraplarının içine sokmuş. Gördüğüm zaman kanım dondu.”

Köyde Prokofey’in karısının cadı olduğu söylentileri dolaşmaya başladı. Astakov’un gelini (Astakov’lar Prokofey’e en yakın oturan komşuydu) Paskalya’nın ikinci günü şafaktan önce, Prokofey’in karısını yalınayak, başıkabak, Astakov’un ineğini sağarken gördüğüne yemin etti. O günden sonra da ineğin memesi gittikçe küçülerek bir çocuk yumruğu kadar kalmış ve inek çok geçmeden ölmüştü.

O yıl sığırlara kıran girdi. Don’un sığ yerlerinde her Allahın günü yeni ölmüş inek ve boğa leşleri görülmeye başladı kumluk kıyı boyunca. Demeye kalmadı, atlar da hastalığa tutuldu. Köy merasında otlayan sürüler eriye eriye bitti. Köy sokaklarında, ara yollarda korkunç bir dedikodudur dolaşmaya başladı.

Kazaklar bir toplantı yaptı ve doğru Prokofey’e gittiler. Prokofey evinin önündeki merdivenin başına çıkıp eğilerek selamladı gelenleri.

“Hayırdır inşallah değerli büyükler?”

Taş gibi sessiz kalabalık merdivene biraz sokuldu. İlk ağzını açıp bağırarak sarhoş bir ihtiyar oldu:

“Senin şu cadıyı sürükle de getir buraya! Onu yargılayaca...”

Prokofey eve girmek için atıldı, ama onu eşikte yakaladılar. Luşniya takma adıyla çağırdıkları irikiyım bir Kazak, Prokofey’in kafasını bir yandan duvara çarparken bir yandan da, “Maraza çıkarma!” dedi ona. “Sana dokunacak değiliz, ama karını ayağımızın altına alacağız. Sığır kıtlığı yüzünden bütün köy halkı gebereceğine onun gebermesi daha iyi. Ama sakın sen bir maraza çıkarayım deme, yoksa duvarı başına yıkarım!”

Merdivenlerden uğultu halinde, “Sürükleyin kancığı avluya!” sesi yükseldi. Prokofey’in aynı alaydan askerlik arkadaşı bir eliyle Türk kadının saçlarını dolarken, öteki eliyle de bağırarak isteyen kadının ağzını kapadı ve onu sürükleye sürükleye avvana çıkarıp kalabalığın ayakları dibine fırlattı. Ulumayı andıran sesleri bastıran incecik bir çığlık duyuldu. Prokofey beş altı Kazak’ı savurarak ellerinden kurtuldu, hışımlı gibi eve dalarak duvarda asılı duran süvari kılıcını kapattı. Kazaklar birbirlerini çiğneyerek evden dışarı uğradı. Prokofey ıslak kılıcı başının üstünde savurarak koşarak adım merdivenden indi. Kalabalık geriledi ve avluda herkes bir yana kaçıştı.

Ayağına ağır olan Luşniya’ya harman yerinde yetişti Prokofey; geriden, Luşniya’nın sol omzu üzerinden çaprazlama indirdiği bir kılıç darbesiyle Kazak’ı beline kadar biçti. O arada da çitin kazıklarını söken Kazak sürüsü harman yerini geçip bozkıra yayıldı.

Kazaklar yarım saat sonra cesaretlerini toplayıp Prokofey’in çiftliğine tekrar sokuldu. İçlerinden ikisi ayaklarının ucuna basarak koridorun başına kadar geldi. Prokofey’in karısı mutfakta, bir kan gölünün ortasında, başı geriye kaymış yatıyordu; dudakları acıyla kasılıyordu, dişleriyle sıktığı dilinin bir kısmı dışarı sarkmıştı. Cam gibi gözleriyle donuk donuk bakan Prokofey başını iki yana sallayarak, bir koyun postunun içine top gibi bir şeyi –vaktinden önce doğan bebeği– sarıp sarmalıyordu.

Prokofey’in karısı o akşam öldü. Çocuğa acıyan Prokofey’in ihtiyar anası yavrunun bakımını üzerine aldı. Çocuğu keten tohumu

lapasına buladılar, sarıp sarmaladılar, kısarak sütüyle beslediler ve bir ay sonra esmer, Türk'e benzeyen yavrunun artık yaşayacağından iyice emin olunca da onu alıp kiliseye götürerek vaftiz ettirdiler. Dedesinin adını, Panteley adını verdiler ona. Prokofey on iki yıl kürek cezası çektikten sonra döndü. Yer yer kırılmış kızıla çalan kırpık sakalı ve giydiği Rus elbisesiyle hiç de bir Kazak'a benzemiyordu Prokofey. Oğlunu alıp çiftliğine döndü.

Panteley büyüdükçe esmerleşti ve ele avuca sığmaz bir hale geldi. Yüzü de, vücut yapısı da annesine benziyordu. Prokofey onu bir Kazak komşusunun kızıyla everdi.

Ondan sonra da Türk kanı artık Kazak kanıyla karışmaya başladı. "Türkler" diye anılan, kanca burunlu, vahşi bir güzelliğe sahip Melehov'lar ailesi köye böyle yerleşti işte.

Babası ölünce çiftliği Panteley eline aldı; evin çatısını yeniledi, tarlasına kamu toprağından dört dönüm daha kattı, yeni sundurmalar, bir de sac damlı ambar yaptı. Tenekeciye birkaç tane horoz biçiminde rüzgâr göstergesi sipariş etti ve demir artıklarından yapılan horozlar ambarın damına yerleştirilince, bunlar çiftliğe, o dünyayı umursamayan tavırlarıyla gösterişli, aynı zamanda gönençli bir hava kattı.

Geçen yılların ağırlığı altında Panteley Prokofey dırdırcı, huy-suz bir adam olup çıktı; enine vermesine ve biraz kamburlaşmasına rağmen yine de sağlam yapılı bir ihtiyardı. Kupkuru, aynı zamanda topaldı (çarın süvarilerinin yaptığı bir gösteride atıyla engel atlarken düşüp bacağına kırmıştı) ve sol kulağına yarım ay bir küpe takıyordu; iyice ihtiyarlayana kadar da sakalını kuzguni siyaha boyamaktan geri kalmadı. Kızdığı zaman tamamıyla kendini kaybederdi; kanlı canlı, şen şakrak karısının vaktinden önce çöküşünün nedeni de herhalde bu olmalıydı. Bir zamanlar güzel olan bu kadının yüzü şimdi kırışıklardan örümcek ağına dönmüştü.

Panteley'in evli olan büyük oğlu Piyotr anasına çekmişti; küt ve ucu yukarı kalkık bir burnu, mısır püskülü rengi gür saçları, açık kahverengi gözleri vardı. Ama küçüğü, Gregor, babasına benziyordu; Piyotr'dan yarım baş uzun, altı yaş kadar da ufaktı. Tıpkı babasınınına benzeyen, aşağı dönük burnu bir atmacanınıkini andırıyor, hafif çekik göz çukurlarının içinde alev alev yanan gözlerinin akı

da maviye çalıyordu. Çıkıntılı elmacık kemiklerinin üzerinde gergin duran cildi esmerdi. Gregor da babası gibi hafif kamburumsuydu, hatta gülümseyişinde bile o aynı, yabanıl nitelik vardı.

Uzun boylu, iri gözlü –babasının gözdesi– Dünya ve Piyotr’un karısı Darya ile Darya’nın küçük çocuğu, Melehov ailesini tamamlıyordu.

II

SABAHIN erken saatlerinde, külrenği gökte hâlâ tek tük yıldızlar parılıyor, bir bulut kümesinin altından beriye doğru rüzgâr esiyordu. Don’un üzerinde, yükseklerde sürüklenen ince bir sis kıraç bir tepenin yamacına yaslanıp, başsız kurşunu bir yılan gibi sel yataklarına sokuluyordu. Irmağın sol kıyısı, kumsal, ağaçlıklı sığ sular, kamışlık bataklıklar ve nemli ağaçlar şafağın soğuk, hülyalı ışıklarıyla tutuşuyordu. Ufuk çizgisinin altından güneşin aydınlığı göğe vuruyordu, ama güneş daha yükselmemiştir.

Melehov’ların evinde ilk uyanan Panteley Prokofyeviç oldu. İşlemeli gömleğinin yakasını ilikleyip merdiven başına çıktı. Otlarla kaplı avlu ıslak bir gümüşü tabaka gibi yayılıyordu. Panteley, sığırları dışarı saldı. Fistanını sırtına geçirmiş olan Darya, inekleri sağmak için koşarak onun yanından geçti. Çıplak beyaz baldırlarında çiyler, pırıl pırıl damlalar halinde toplanıyor, kız, arkasında, avlunun çimenleri üzerinde tüten ayak izleri bırakıyordu. Panteley Prokofyeviç bir an orada durup Darya’nın ayaklarıyla ezdiği çimenlerin yeniden doğruluşunu seyretti, sonra da mutfağa döndü.

Ardına kadar açık pencerenin pervazında, ön bahçedeki kiraz ağacının çiçeklerinden düşen ölü taç yaprakları vardı. Gregor bir kolunu yana açmış, yüzükoyun uyuyordu.

“Gregor, balığa geliyor musun?”

Gregor bacaklarını karyolasından sarkıtıp yere basarken, fısıltı halinde, “Ne?” dedi.

“Gidelim de güneş yükselene kadar balık turalım.”

Gregor burnundan soluya soluya, gündelik pantolonunu askıdan çekip alarak giydi, yün çoraplarını geçirdi, topukları basılmış pabuçlarının arkasını düzelttikten sonra ağır ağır ayaklarını içine soktu.

Babasının ardı sıra ayvana çıkarken, “Peki ama annem yemi kaynattı mı?” diye sordu kısık sesiyle.

“Kaynattı. Sen kayığa git. Ben de hemen gelirim.” İhtiyar adam keskin kokulu, kaynatılmış çavdarı bir tasın içine boşalttı, dibe çökmüş taneleri dikkatle sıyırıp avucuna aldı ve seke seke kumsalın yolunu tuttu. Oğlunu, kamburunu çıkarmış, kayığın içinde otururken buldu.

“Nereye gideceğiz?”

“Kara Kıyı’ya. Geçen gün gidip oturduğumuz kütüğün orayı deneyeceğiz.”

Kayık, kıcı dibe değe değe kıyıdan ayrıldı ve sığdan kurtuldu. Akıntı kayığı sallayıp alabora etmeye çalışarak sürükledi. Gregor küreği dümen yerine kullanıyor, ama kürek çekmiyordu.

“Neden kürek çekmiyorsun?”

“Hele bir orta akıntıya varalım da...”

Hızlı ana akıntıyı aşan kayık sol kıyıya doğru sürüklendi. Gerilerden öten köy horozları duyuluyordu. Kayık, ırmaktan epeyce yüksek ve girintili çıkıntılı kara bir set oluşturan kıyıya bordasını sürte sürte suların durgun olduğu havuz gibi kısma doğru kaydı. Kıyıdan on beş metre kadar açıkta, su altında kalmış bir karaağacın eğri büğrü dalları görünüyordu su yüzünde. Bunun çevresinde kaynaşan su, köpüklü bir burgaç meydana getiriyordu.

“Ben yemi yayarken sen ipi hazır et,” diye fısıldadı Panteley. Elini, ağzından buhar tüten tasın içine daldırdı. Suya atılan çavdar tohumlarının çıkardığı hışırtıyı andıran ses duyuldu. Gregor şişmiş taneleri oltaya geçirdi ve gülümsedi:

“Gelin bakalım balıklar! Büyüğünüz küçüğünüz, hepimiz gelin.”

Halka halka suya indi misina ve gerildi, sonra yine gevşedi. Gregor ayağını olta kamışının dibine dayadı ve elbisesinin üzerinden elleriyle yoklaya yoklaya ihtiyatla tütün kesesini aradı.

“Bugün şansımız iyi gitmeyecek baba. Ay batıyor,” diye fikir yürüttü.

“Kibritin var mı?”

“Hı hı.”

“Şu sigaramı yak.”

Sigarasını içmeye koyuldu ihtiyar ve karaağacın ötesinden kopan güneşe baktı.

“Sazanın ne vakit vuracağı hiç belli olmaz,” dedi. “Bazen bakar-sın, ay batarken vurur.”

Gregor içini çekerek, “Görünüşe göre yeme küçük balıklar geli-yor,” dedi.

Sular karıştı, kayığın bordasına tokat gibi çarptı ve al bakırdan dökülmüş gibi pırıl pırıl yanan bir buçuk metrelik bir sazan, iri kuy-ruğuyla suyu yararak homurtuyla zıpladı. Kayığın üzerine iri taneli serpintiler döküldü.

Panteley ıslanan sakalını kolunun yeniyle silerken, “Aman dur!” dedi.

Suya batmış ağacın yakınında, yapraksız dalların arasında arka arkaya iki tane sazan zıpladı; daha ufak bir üçüncüsü havada kıvrılıp inadına kıydan tarafa vurdu.

Gregor sabırsızlığından sigarasının ıslanan ucunu çiğniyordu. Güneş buğulu buğulu yarıya kadar yükselmişti. Panteley yemin geri kalanını da serpti ve suratını asıp dudaklarını büzerek olta kamışın hareket-siz ucuna, heyecanını belli etmeden baktı.

Gregor tükürdüğü izmaritin havada hızla uçuşunu öfkeyle sey-retti. İçinden, kendisini o kadar erken kaldırdığı için babasına sövü-yordu. Aç karnına içtiği sigara yanmış kıl kokusuna benzer pis bir koku bırakmıştı ağzında. Tam eğilip avucuna su almaya hazırlandığı sırada değneğin ucu sarsıldı ve bükülmeye başladı.

İhtiyar bir solukta, “Oltaya al onu,” dedi.

Gregor atılıp değneği kavradı, ama yay gibi kıvrılan değneğin ucu suya gömüldü.

Panteley kayığı kıydan açarken, “Bırakma onu!” diye homurdandı.

Gregor değneği kaldırmaya çalıştı, ama balık çok kuvvetliydi, nitekim kalın misina çat diye kopuverdi. Gregor sendeledi, suya yu-varlanmasına ramak kaldı.

Babası başka bir oltaya taze yem dizmeye çalıştı, ama yapamadı. Gregor heyecanından gülerken değneğe yeni bir misina bağladı ve attı suya. Kurşun daha dibi bulur bulmaz değneğin ucu eğiliverdi.

Gregor, “Yine o,” diye homurdandı. “Yine aynı şeytan!” Akıntıya doğru çekmeye başlayan balığı güçlükle zapt ediyordu.

Misina geride yeşilimsi bir kabarıklık bırakarak suyu hışırtıyla yarıyordu. Panteley küt parmaklarının arasında tuttuğu kepçenin sapıyla oynuyordu.

“Dikkat et misinayı koparmasın.”

“Merak etme.”

Kocaman, kırmızılı sarılı bir sazan kuyruk darbeleriyle suları köpürte köpürte yüzeye çıktı, sonra tekrar dibe daldı.

“Nerdeyse kolumu çıkaracak! Nah çıkarırsın!”

“Sıkı tut onu Grişal!”

“Tutuyorum.”

“Bırakma sakın, kayığın altına girmesin!”

Gregor nefes alarak, yorulmuş sazanı kayığa doğru çekmeye başladı. İhtiyar kepçeyi uzattı, ama balık son bir gayretle tekrar suya daldı.

“Başını yukarı al balığın! Biraz hava yutarsa işi tamamdır!” diye emir verdi Panteley.

Gregor yorulan balığı tekrar kayığa doğru çekti. Suyun üstüne çıkan balık, burnu kayığın kaba saba borda tirizine doğru yönelmiş vaziyette, turuncu yan yüzgeçlerini oynatarak, ağzı açık gelmeye başladı.

Panteley kepçeye aldığı balığı kaldırırken, kısılmış sesiyle, “Hapı yuttu!” dedi.

Yarım saat kadar daha kaldılar. Balık artık oynamaz oldu.

Nihayet, “Oltayı topla,” dedi ihtiyar. “Bugünlük avımızı yakaladık!”

Gregor kıyıya dayanıp kayığı açtı. Kürek çekerken, babasının yüzünde onun bir şey söylemek istediğini okudu, ama Panteley, tepenin eteklerine yayılmış köy evlerine bakmaya devam etti.

Panteley kafasından geçenleri iyice toparlamadan, “Bana bak Gregor...” diye söze başladı; bir yandan da ayağının dibindeki torbanın dürürlü ağzını çekiştiriyordu. “Dikkat ettim, seninle Aksinya Astakova...”

Gregor birdenbire kıpkırmızı kesilerek başını çevirdi. Gömleğinin yakası kaslı, yanık renkli boynuna gömülüyor ve zorlanan etin üzerinde beyaz bir şerit meydana getiriyordu.

İhtiyar bu sefer sert, öfkeli bir sesle, “Ayağını denk al delikanlı!” diye devam etti. “Yoksa seninle başka türlü konuşurum. Stepan komşumuz bizim, karısına sulanmanı istemiyorum. Bu türlü işlerin sonu fena olur, onun için seni peşin peşin uyarıyorum bak, eğer bir görürsem seni böyle, derini yüzerim!”

Panteley yumruklarını sıkıp gözlerini kısarak oğlunun sararan yüzüne baktı.

Gregor dosdoğru babasının morumsu, kemerli burnuna bakarak, “Hepsi yalan bunların!” diye mırıldandı.

“Kes sesini.”

“Milletin işi gücü...” dedi.

“Kapat çeneni be, orospu dölü!”

Gregor küreklere asıldı. Kayık ileri fırladı. Kıç tarafında hafifçe kabaran suyun üstünde beliren minik kabarcıklar oynaşarak uzaklaşıyordu.

Kıyıya epeyce yaklaşına kadar hiç konuşmadılar; nihayet babası:

“Dediklerime dikkat et, yoksa bundan sonra geceleri evden dışarı çıkmana son veririm,” diye hatırlattı Gregor’a. “Avludan dışarı bir adım bile atamazsın!”

Gregor cevap vermedi. Kayığı karaya çekerken, “Balığı kadınlara vereyim mi?” diye sordu.

İhtiyar az daha yumuşak bir sesle, “Götür sat,” dedi. “Parası da sende kalsın, tütün alırsın.”

Gregor dudaklarını ısırarak babasının ardınca gitti. Delici bakışlarını babasının ensesine dikmiş, ‘Dene bakalım baba! Ayaklarımı bukağılasan da yine çıkacağım bu gece,’ diye geçiriyordu içinden.

Gregor eve girince balığın üstündeki kumları dikkatle yıkadı ve solungaçlarına bir sürgün geçirdi.

Çiftliğin kapısına varınca koşarak eski arkadaşı Mitka Korşunov’un yanına gitti. Mitka gümüş tokalı kemerinin ucuyla oynayarak ortalıkta dolaşmaktaydı. Yuvarlak sarı gözleri dar göz yuvalarının içinde arsız arsız parlıyordu. Mitka’nın gözbebekleri bir kedininki gibi uzun, bakışları hızlı, kaçamaktı.

“Balıkla nereye böyle?”

“Bugün yakaladık. Satmaya götürüyorum.”

“Mokov’a mı?”